

N:o 6.

Ank. till Riksd. kansli den 9 mars 1900, kl. 5 e. m.

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående inrättande vid flera af rikets anstalter för sinnessjukas vård af afdelningar för patienter, tillhörande första betalningsklassen.

Till utskottets behandling har hänvisats en inom Andra Kammarerna väckt motion, deri herr *A. Th. Carlheim Gyllensköld* hemställt, att »Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida icke afdelningar för patienter, tillhörande första betalningsklassen, kunde inrättas vid flere af rikets anstalter för sinnessjukas vård, samt vid en kommande riksdag framlägga de förslag, hvartill en sådan utredning kan föranleda.»

Till grund för berörda hemställan har motionären anført: »Otillräckligheten af platserna på statens anstalter för sinnessjuka har länge varit känd och erkänd. Riksdagen har också så godt som årligen under en följd af år anslagit medel för uppförande af nya anstalter eller utvidgning af äldre. Äfven af innevarande Riksdag äskar Kongl. Maj:t anslag för påbörjande af en ny sinnessjukvårdanstalt på icke mindre än 1,000 sängar.

Det är dock anmärkningsvärdt, att man härvid litet eller intet tänkt på den kategori af sjuka, som på hospitalen hänföres till första betalningsklassen, d. v. s. sådana, som å särskild afdelning hafva enskildt rum samt kost efter särskild utspisningsstat, och för hvilka *betalas hela kostnaden* för

vård och underhåll. Allt sedan Lunds hospital 1879 öppnades, har icke någon ny plats på rikets hospital tillkommit för patienter af ifrågavarande klass. Och likväl hafva sedan dess tillkommit Kristinehamns hospital med 300 sängar, Lunds asyl med 836, Piteå hospital och asyl med 300, Vadstena asyl med 400 samt Upsala asyl med 800, hvarjemte Nyköpings hospital utvidgats med omkring 70 sängar. Sammanlagdt omkring 2,700 sängplatser för patienter tillhörande andra och tredje betalningsklasserna hafva således inrättats, utan att samtidigt en enda plats tillkommit för första klassen. Också finnes på samtliga hospitalen och asylerna för sinnessjuka allenast 122 platser (76 för män och 46 för kvinnor) för första klassen eller blott 2,8 procent af platserna för alla klasserna tillsammans, hvilka enligt öfverstyrelsens öfver hospitalen underdåniga berättelse för år 1897 (sid. 7) äro 4,271, hvartill numera komma de 800 platserna på den nyss färdiga asylen i Upsala samt eventuelt de 1,000 sängarna i den föreslagna asylen vid Venersborg. Efter dess fullbordande skulle platserna blifva 6,071 och proportionen af platser för första klass allenast 2 procent af hela antalet.

Utaf ofvannämnda 122 platser för patienter i första klassen äro enligt sakkunniges uppgift ett relativt stort antal af mindre tillfredsställande beskaffenhet. På Vexjö hospital, der jag haft särskild anledning att inhemta kännedom om förhållandet, äro de små afdelningarna för respektive män och kvinnor af första klassen belägna 2 trappor upp och hvar för sig afbrutna af en större vind, som i hög grad försvårar afdelningarnas öfvervakning och användbarhet. I Vadstena lärer första klassens mansafdelning vara inrymd i ett mycket gammalt litet hus med ovanligt små och låga rum samt smala gångar och trappor. Afdelningar för nämnda klass finnas emellertid på hospitalen i Lund, Vexjö, Vadstena, Stockholm och Upsala (blott för män), men alldeles icke vid de öfriga sju sinnessjukvårdanstalterna.

De befintliga få platserna äro ständigt upptagna. Enligt uppgift, som jag på begäran erhållit hos medicinalstyrelsen, innelågo den 1 januari 1900 på hospitalen ansökningshandlingar angående inträde för 21 sinnessjuka, tillhörande första klassen, utan att platser för dem vore tillgängliga eller kunde väntas blifva det annat än efter lång tid.

Anledningen till, att så litet åtgjorts för att bereda plats på hospitalen för ofvanberörda patienter, torde hafva varit ett antagande, att den enskilda företagsamheten skulle sörja för inrättandet af vårdanstalter för patienter i sådan ställning, att de kunde betala hela sitt underhåll. Erfarenheten har dock icke bekräftat detta antagande. Blott trenne dylika anstalter af den omfattning, att de falla under bestämmelserna i kap. 5 af

1883 års stadga angående sinnessjuka, d. v. s. att de hafva mera än 5 platser, hafva hittills uppstått i vårt land, nemligen tvenne för ensamt qvinliga patienter, belägna i Malmö, samt Solna sjukhem i närheten af Stockholm för både män och kvinnor. Platsantalet på samtliga dessa anstalter öfverstiger icke 50. Otillräckligheten häraf torde också vara allmänt känd. En omständighet, som betydligt förringar användbarheten af dessa anstalter, är deras höga pris för sjukvården. Deras afgifter ställa sig i sjelfva verket så höga, att det stora flertalet af sinnessjuka, som skulle kunna för sig betala hela vårdafgiften på statens anstalter, icke förmå erlægga afgiften på de enskilda anstalterna.

För större delen af landets till ståndspersonsklasserna hörande befolkning är det därför förenadt med de allra största svårigheter att anskaffa tjenlig vård för sinnessjuka anhöriga. Få torde icke heller de sinnessjuka vara, för hvilka man nödgas anlita de allmänna afdelningarna på statens hospital, ehuru de, om plats finnes, företrädesvis skulle komma på 1:sta betalningsklassen, hvilket uppenbarligen har till följd, dels att platser, som egentligen äro afsedda för allmoge- och arbetsklass, upptagas af förenämnda sjuka, dels äfven att staten af dem erhåller ersättning allenast i andra eller tredje betalningsklassen med, enligt nu gällande hospitalsafgifter, respektive 85 och 50 öre i stället för 2 kronor 25 öre per dag. Härtill kommer, att sinnessjuka, som äro vana vid större bekvämlighet och bättre kost, än som kan bestås på de allmänna hospitalsafdelningarna, men likväl i brist på annan plats måste vårdas på dessa afdelningar, vantrivas och icke genom vistelsen på anstalten kunna komma till det sinnesslugn, som ju afses med behandlingen derstädes.

Det anförda synes mig visa, att staten hittills med en viss styfmoderlighet behandlat de beklagansvärda sjuka, hvarom jag här ofvan talat. De torde dock ega lika berättigade anspråk på, att något göres för dem som de sjuka, för hvilka hospitalen i regel uteslutande byggas. Det synes mig också, som borde staten — då alla utgifter ersättas — åtminstone hafva pligten tillse, att nödiga sjukrum anordnades. Första-klassafdelningar böra därför, enligt min åsigt, uppföras vid långt flera hospital, än hittills skett. Genom sådana afdelningars förläggande vid större hospital vinnes dessutom den afsevärda fördelen, att äfven första klassens patienter kunna komma i åtnjutande af den erfarenhet och skicklighet i sinnessjukdomarnas behandling, som af läkarne bäst torde förvärfvas genom tjänstgöring vid större vårdanstalter och som i allmänhet ej kan väntas finnas hos vanliga praktiserande läkare.»

Då utskottet är af den åsigt, att genom statens medverkan ändamåls-
enlig vård bör med det snaraste beredas *alla* sinnessjuka i vårt land, så
delar det naturligtvis motionärens mening, att de patienter, som tillhöra
första betalningsklassen, ej må förbises. Såsom af motionen synes, är
äfvén i sistnämnda hänseendet rätt mycket öfrigt att önska. På samma
gång detta framhålles såsom en förökad drifkraft till att allsidigt främja
hospitals- och asylvårdens utveckling i riket, så må det dock ej förbises,
att behovet *här* är blott en liten del af det stora hela. Ty är ställningen
med afseende på s. k. första-klass-patienter sådan, »att», såsom motionären
säger, »den 1 januari 1900 innelågo på hospitalen ansökningshandlingar
angående inträde för 21 sinnessjuka, tillhörande första klassen, utan att
platser för dem vore tillgängliga eller kunde väntas blifva det annat än
efter lång tid», så är behovet af en ökad hospitalsvård ännu mera trän-
gande för öfriga patienter. Till belysning häraf må erinras om den ut-
redning i frågan, som finnes upptagen i Kongl. Maj:ts nådiga proposition
n:o 14, om anordnande å kronodomänen Restad i Elfsborgs län af en asyl
för sinnessjuka, gifven den 22 december 1899. Der heter det å sid. 19
och 20:

»Bristen på plats för sinnessjuka vore för närvarande mycket stor,
och det kunde med visshet förutses, att denna nöd icke afhjelpes, med
mindre än att kraftiga åtgärder vidtoges. Öfverstyrelsens för hospitalen
årsberättelse för år 1897 utvisade, att 4,271 platser för sinnessjuka finnes
å statens anstalter och att antalet sinnessjuka i riket uppginge till 9,340.
Till jemförelse härmed kunde anföras, att i Holland, som hade ungefär
samma invånareantal som Sverige, år 1897 vårdades å anstalter 7,326
sinnessjuka. Ehuru det ej med visshet kunde beräknas, huru många af
de sinnessjuka i vårt land, som behöfde anstaltsvård, kunde man dock, med
kännedom derom, att vård å anstalt allt mer söktes, att sannolikt icke alla
sinnessjuka vore kända, och att af de 4,271 å statens sinnessjukvård-
anstalter sistnämnda år befintliga sjukplatserna 150 vore upptagna af idio-
ter, med bestämdhet säga, att platserna vore för få. Ett ytterligare bevis
derpå utgjorde den enligt rapporter från de olika anstalterna den 1 sep-
tember 1899 uppgjorda lista på de sinnessjuka, för hvilka plats beviljats
i mån af uppstående ledighet, hvilken lista slutade å en summa af 775.
Då Upsala asyl komme att inrymma ungefär 800 patienter, synes deraf, att,
redan innan denna anstalt tagits i bruk, patienter finnes för densamma
till nästan fullt antal. Omsättningen å asylerna vore dessutom obetydlig,
hvarför det kunde antagas, att inom kort samma nöd inträffade, i fall ej
snart en ny anstalt uppfördes. En sådan förmodan hade så mycket mera
skäl för sig, som, enligt hvad förut anförts, det verkliga antalet sinnes-

sjuka i landet sannolikt vore större än det uppgifna. Utom de kända ofullkomligheter, som vidlåde de uppgifter, hvilka lemnades härom i vårt land, tydde jämförelsen med andra länder härpå. Sålunda hade Preussen år 1884 24,³ sinnessjuka på 10,000 af landets invånare och England år 1894 30,⁶ på samma antal. Tillämpades dessa förhållanden på Sveriges ungefär 5,000,000 invånare, skulle de sinnessjukas antal härstädes uppgå till 12,000 å 16,000 i stället för enligt nu föreliggande uppgifter omkring 9,000.»

Enär af de sinnessjuka i vårt land, som sålunda äro i saknad af ändamålsenlig vård, ojämförligt största delen torde få anses tillhöra andra och tredje klassens patienter eller de mindre bemedlade klasserna, synes den af motionären föreslagna partiella åtgärd vara alltför ringa och för litet effektiv med hänsyn till behovet i sin helhet af en ökad hospitalsvård.

Då härtill kommer, att med afseende å tillgängliga platser å statens anstalter äfvensom till buds stående privata vårdanstalter och sjukhem, der hufvudsakligen första-klass-patienter mottagas, förhållandevis större utsigt till erforderlig vård för närvarande finnes för dylika patienter än för de tusentals obemedlade sinnessjuka, som äro så godt som utestängda från nödig hospitalsvård, torde den föreslagna åtgärden till förmån för den nämnda klassens patienter utan alltför stora olägenheter kunna anstå i afbidan på hospitals- och asylvårdens allsidiga ordnande på ett tillfredsställande sätt.

Med anledning häraf hemställer utskottet,

att ifrågavarande motion icke må till någon kam-
marens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 mars 1900.

På utskottets vägnar:

G. KRONLUND.